

PĚKNĚ ŽHAVÉ ŘEMESLO

Skutečný prepper sází nejen na vychytaný EDC kit či spíž napěchovanou zásobami, ale také na své znalosti a šikovné ruce. Je fajn znát postupy první pomoci, práci s elektřinou nebo základy pěstování rostlin. Ovšem pak je tu „vyšší level“, kdy si svépomocí vyrobíte součástku do motoru či třeba k pokažené domácí větrné elektrárně. Co nezvládne 3D tisk, to může vyřešit licí souprava pro práci se žhavou mosazí – když ji lidé mohli používat už před 2 500 lety, proč by ji nešlo oprášit i v dnešní době? A přesně to je doména Jaromíra Kotěry, špičkového českého nožíře, se kterým najdete rozhovor na straně 26. ■

Mistr kovádliny A TAVICÍ PECE

Jeho heslo zní: Nůž má být praktickým pomocníkem za rozumnou cenu, ovšem také stylovou vizitkou svého majitele. Jaromír Kotěra nás pozval nejen do své kovárny, ale také do licí dílny, kde vznikají jedinečné tesáky, bovíjáky nebo repliky bojových modelů

ptali se | Viktor Grossmann
a Norbert Rychlý

Jaromír Kotěra na
pražské výstavě nožů
na Novoměstské
radnici v roce 2024

Jak ses dostal k nožířině? Zabýval se řemeslem třeba některý z předků?

To sice nezabýval, ale k ostrým čepelím mě to táhlo už od malička. První pokusy s kovááním u táboráku proběhly už v sedmi, od patnácti jsem se této kratochvíli věnoval už docela s vervou. Kvůli koničku jsem dokonce odešel z gymnázia a začal se učit obor kovářství. Byla to trefa do černého, ale člověk i tak hodně bojoval metodou pokus–omyl, protože internet jako zdroj informací teprve začínal. Když mi táhlo na osmnáct, začal jsem navštěvovat výstavy, kde byla možnost potkávat staré kováře či nožíře a poslouchat „tajné“ tipy a triky.

UDĚLEJ SI SÁMI

Co byl tvůj první výrobek a jaké typy čepelí máš nejraději?

Moji cestu k lepším nožům zahájil zálesácký bowie, který jsem vytvořil kolem svých osmnáctin. Člověk se učí a testuje nové postupy průběžně – třeba od loňska pracuji na tradičních loveckých tesácích. Proto jsem přičichnul také k lití mosazi, která se používá na příslušenství ke střenčákům a čepelím – říká se jim garnitury. Tahle zbraň se objevovala v Evropě od přelomu 15. a 16. století a mnozí nimrodi ji nosí dodnes. Nejprve šlo o typický šlechtický doplněk, později se rozšířil i do nižších sociálních tříd. „Pracovní“ tesák sloužil hlavně k doražení poraněné vysoké či černé zvěře, což se dneska považuje za nehumánní. Nejzdobnější kusy naopak plnily roli ceremoniální zbraně. Ještě v prvorepublikovém Československu existovaly dva oficiální modely: první od Státních lesů a statků a druhý od Vojenských lesních podniků. Oba patřily na závěsník ke

JAROMÍR KOTĚRA (*1988)

Rodák z Černožic poblíž Jaroměře se vyučil uměleckým kovářem–zámečnickem a pak také nástrojařem. Následně si udělal maturitu v oboru provozní technika a další coby puškař. Po škole nastoupil do práce jako svářeč, věnoval se střechní klempířině a pracoval i jako mechanik ultralehkých letadel. Nožířinu na plný úvazek provozuje od roku 2015. Má rád zbraně z první a druhé světové války, občas se projede na horském kole, létá v ultralightu a toulá se po lese se psem. Jeho práci najdete na Facebooku anebo na stránkách www.kovokotera.cz.

Jaromírova momentka ze vzduchu aneb když zapomenete kšiltovku a letíš ráno půl hodiny východním směrem, přímo proti slunci

slavnostní uniformě. Běžní úředníci fasovali erární černěné modely, vyšší si pořizovali zlacené privátní kusy.

Čím ti učarovaly armádní typy nožů?

Začal jsem s rakousko-uherským útočným modelem M1917, dnes též známým jako „mrkev“. Měl jsem totiž po ruce originál – objevil jsem ho jako kluk na půdě. Podle rodinné legendy šlo o dávný nález mého prastrýce. Byl bez pouzdra a střenek, ale šlo o můj první nůž s pevnou čepelí, takže radost veliká. Bylo mi tenkrát

šest či sedm a mohl jsem se s ním toulat po lese jako velký chlap. Od té doby jsem se pokoušel o jeho repliku s různým stupněm úspěšnosti – až jsem potkal pasíře Martina Tichého z Nového Města nad Metují, který měl už v té době perfektně vychytané plechové pochvy k tomuto noži. Martin mě „donutil“ vyrobit tuhle kudlu přesně podle standardizované předlohy. Nakonec z toho vznikla úspěšná spolupráce – výsledný nůž proto značím společným logem. Na přání vyrábím také atypické verze: Mohu

Tesák sloužil k doražení zraněné vysoké nebo černé zvěře, což se dneska považuje za nehumánní

Nožíř v akci aneb tenkrát za mlada, ještě ve staré kovárně

Spojení klasické bowie čepelí a moderních luxusních materiálů včetně damaškových čepelí z Kotěrovy kovárně

Zakázkový tesák pro šlechtický rod Bartoňů–Dobenínů s mosaznou garniturou ozdobenou rodovým znakem

použit odolnější uhlíkovou ocel nebo nerez, na střenky pak paroh, hovězí nebo velbloudí kost, exotická dřeva či moderní polymery včetně micarty.

Když „mrkev“ zhodnotíš jako expert v oboru, šlo ve své době o dobrý útočný nůž?

Originál je relativně tenký a má vysoký výbrus, takže ve své podstatě jde

o kuchyňák s výrazným hrotem. Řezat umí obstojně, takže našim pradědům určitě pomáhal s praktickými pracemi na bojišti. S trochou nadsázky jde o jeden z prvních bushcraftových nůžů na světě – ukrojil chleba, pomohl připravit třísky, otevřel konzervu a vlámali jste se s ním do zaseklé muniční bedny. Jedni z našich tehdejších nepřátel, Italové, měli na opasku krátké pugnale, což byl

ale vysloužilý bodák zkrácený na nůž, takže trochu kopyto. Jedinou slabinu „rakušáka“ představovala úzká dlouhá špice na prorážení uniforem a výstroje nepřítele – v praxi se ale nejspíš ohýbala nebo rovnou lámala.

V ZÁŘÍ PLAMENŮ

Bronz lidé znali dlouho před železem. Ty liješ mosaz – jak se s ní pracuje?

Dneska ji už nakupují v hotových ingotech, přímo určených k odlévání. K malosériové výrobě potřebujete tavicí pec na uhlí, elektriku nebo plyn, která vyvine teplotu kolem 1 000 °C. Nezbytný je také speciální lící kelímek na takzvanou taveninu, dvoje kleště a formy – já si je vyrábím z písku, což je metoda datovaná už do doby bronzové. Tímto způsobem připravuji zmíněnou garnituru k loveckým tesákům, pro které je takový prvek typický – jen výjimečně se používalo také stříbro nebo alpaka, naopak u chudších typů najdete i prosté železo. Modelování různých erbů a dalších ozdob je poměrně drahé a výsledná chladná zbraň vyjde minimálně na 15 000 Kč a víc, podle počtu objednaných kusů. Vše dělám pěkně postaru – jedinou možností, jak složité procesy výroby modelů obelstít, je použití speciálního 3D tisku. Jinak pec jsem si vyrobil svépomocí a základní lící vyjde zhruba na 10 000–15 000 Kč.

Dobrá, a kolik si máme připravit na první kovárnu?

Pokud toužíte po profi dílně, počítejte v řádů statisíců – já si tu svou ladím přes 22 let. Základ tvoří výheň a kovadlina, které v základu vyjdou na 15 000 Kč. Dále potřebujete kladiva a kleště – obojí občas seženete na šrotišti, anebo musíte

Kotěrovův tesák osazený paroží a kroužkem se záštitou podle vlastní fantazie. Čepel byla vykovaná z pásového čepu od tanku T-34

Tradiční severský nůž dostal rukojeť z kožených kroužků

Jaromír si libuje ve vymýšlení nových technologických postupů – přitom se snaží šetřit čas i peníze, aby vyprodukoval více kvalitních nožů

draze nakupovat. Pak je třeba investovat do pracovního stolu čili ponku, svěráku a pilníků či závitníků. K tomu přidejte měřidla, brusky ruční i pásové, hodí se buchar a lis – nejen ruční, ale také hydraulický. Přikupte ještě soustruh, frézku, a nakonec své vybavení přizpůsobte povaze nejčastější práce – s tím, že mnoho přípravků si expert v oboru vyrobí sám, včetně různých kleští. Dodám, že většina strojového vybavení mé dílny pochází z 50. či 60. let minulého století – není to jen otázkou šetrnosti, ale spíš lásky k letitým mašinám. Bohužel mě limituje prostor, takže nelze zachránit každého veterána, na kterého natrefím. I moje kovárna však v posledních letech prošla modernizací, třeba přechodem z uhlí na

je damašková ocel, kterou si kovu sám, byť začátky byly poměrně složité. Došel jsem k závěru, že ideálních je 200–300 vrstev u běžnějších nožů pro práci. Extrém představovala zdobná damašková mozaika, což je směr, který jsem nakonec opustil – oko sice potěší, ale pokud s takovou čepelí zaberete do boku, můžete ji vylomit. Přitom šlo o drahé a časově náročné nože.

PRACANTI DO LESA

Který z nožů doporučíš bushcraftákům?

Určitě Ajovu, který vyrábím zhruba rok. Vychází z modelu Marble's Ideal, jenž vznikl ve Spojených státech na přelo-

Kožená rukojeť nože Ajova " je v dlani příjemně teplá. Navzdory pověrám nedrží pachy zvěřiny ani ryb

plyn, protože dnes se velmi špatně shání to kvalitní, kovářské. Z Ruska se už nevozí, z Polska také ne a na Ostravsku těžba skončila.

Jaký typ oceli používáš?

V základu je to osvědčená uhlíková ČSN 14 260 na nejlevnější nože – jde o dnes opomíjený materiál, přitom nabízí hodně muziky za málo peněz. Dále pracuji s nástrojovou K720 pro chladné zbraně vyšší třídy – vzniká z ní třeba zálesácký model Ajova. Nejluxusnější

mu 19. a 20. století. Vycházejí z něj i americké vojenské nože, byť originál působí skoro poutovým dojmem. Tento letitý nůž je moje srdcovka – ostré pomocníky podobného typu sbírám. V Ajovovi jsem zúročil všechny dosavadní zkušenosti. Jde o odolnou a funkční čepel, která snese hrubé zacházení. I když nemá full-tang konstrukci, dostala poměrně masivní trn a jeho širokou patku jen tak něco nerozviklá. Kožená rukojeť je při práci pohodlná a teplá v dlani. Lidé se přitom zbytečně bojí, že přírodní

SOCIALISTICKÝ BOJOVNÍK

Poté, co se na našem trhu ujal rakousko-uherský nůž, objevila se poptávka po čs. klasice: vojenském obranném noži VO7, původně vyráběném v 50. letech 20. století. Tato chladná zbraň vycházela ze sovětského útočného modelu ZIK a záhy se rozšířila u průzkumníků a výsadkářů. V roce 1975 ji nahradil UTON a zbylé kusky putovaly do výprodeje. Jenže zatímco v 90. letech jimi armyshopy doslova přetékaly, dnes „sedmiček“ najdete pomálu a jsou docela drahé – běžná cena atakuje 5 000–6 000 Kč. Kotěra rozjel produkci jejich replik během roku 2019 s tím, aby respektovaly tvar všech dílů nože. Jiný je pouze technologický proces: Originál se koval takzvaně do zápustky, kdežto Kotěra je vyřezává z ocelového plátu. Rozměrově vše sedí, ovšem novovýroba je z kvalitnější oceli 14 260, protože původní materiál byl dle slov Kotěry „celkem bláto“. K tomu počítejte s kvalitním pouzdem z přírodní hověziny – i ta má vyšší standard, protože socialistický státní podnik Sandrik se produkcí pro erár moc nemazal.

Repliky čs. armádního speciálu VO7 z Kotěrových díln v Hoříčkách

VZHŮRU NA ŠTURM!

Zpracování originálních nožů z dob konce naší monarchie se liší nejen mezi výrobci, ale také kus od kusu – záleželo na tom, kdo zrovna seděl u stroje. Císařský útočák produkovalo více než deset firem a přes standardizovaný vzor měl různé verze čepelí: některé dostaly oválné záštity, jiné byly formovány do kosočtverce. Jednoduchý závěsník se nejprve šil z kůže, pak se přešlo na nouzové plátno. Armáda podunajského soustátí odebírala hned čtyři verze pouzder, která se kvůli zefektivnění vyráběla lisováním a následným svařováním. Co bývalo snadné pro masovou výrobu ve fabrice, to je dnes problém – tedy pokud nemáte po ruce přesnou formu. Podle Kotěry jsou tu i další nástrahy: „Když nešikovně vytáhnete čepel a projedete fasetou po plechu, ztupíte si ostří. Pro táborníky je proto lepší používat koženou bushcraftovou verzi pouzdra. To naši pradědové neznali.“

Obnovená výroba rakousko-uherských útočných nožů po 100 letech: Kotěra produkuje jak přesné repliky, tak moderní klony

- 1 Bojový M1917 s dubovou stříenkou, cena: 4 490 Kč
- 2 Privátní verze se stříenkami z velbloudí kosti, cena: 6 490 Kč
- 3 Luxusní klon spojující minulost a současnost je osazený stříenkou ze sklolaminátu G10. Ocel je prášková Elmax, cena: 12 990 Kč
- 4 Vojenský nůž s lovečským nádechem – stříenka je z parohu, cena: 5 990 Kč

V nové dílně Jaromíra Kotěry najdete hlavně stroje z 50. a 60. let – místnosti vévodí výheň a pořádná kovadlina

materiál pobere pachy ze zvěřiny nebo ryb – sám jsem s Ajovou rozboural několik zajíců a nůž nesmrdí. Čočkovitý výbrus čepelí doplňuje mikro-fazeta pro snadné broušení – kdo chce, přebrousí ji na čistokrevný konvex. Pokud bys vybíral z praktických útočných nožů, asi bych volil repliku německé Pumpy, ovšem do tohoto drobná určitě nemůže-

Láká tě práce s luxusními materiály, například mamutovinou nebo damaškem?

V zakázkové výrobě se mi do ruky dostanou, byť poslední dobou je vytlačují jednodušší nože vojenského stylu. Můj nejdražší kousek stál zhruba 25 000 Kč – šlo o malý bowie s rukojetí ze stabilizovaného kaštanu, který byl pod tlakem

Kotěra už dokončil dva typy replik legendární dýky Fairbairn Sykes. Teď pracuje na historicky nejmladší verzi

te tlouct – třísky či chlupaté dřívko na podpal však vyrobí bez problémů. Já vnímám nůž jako nástroj na řezání a určitě ne jako sekeru...

Na čem nože brousíš a jakou fazetu volíš?

Používám pásovou brusku a po ruce mám i vodní kameny, jenže s nimi to trvá dlouho. Čepel z uhlíkovky snadno obnovíte v domácích podmínkách. Naopak nože z práškové ocele vyžadují diamantové brousky – ani to není problém, protože jich najdete plný internet, stačí jen číst recenze.

nasyčen epoxydovou pryskyřicí. Tím vznikl kompozit, který je trvanlivější než dřevo napuštěné olejem, což je typická povrchová úprava takového materiálu. Čepel, záštitka a matka luxusního bowie dostala ruční rytinu s motivem arabesek.

Kam po světě se tvoje výrobky už dostaly a potkáme tě i na výstavách?

Většina zákazníků objednává z Česka a Slovenska, jednotky nožů šly do Rakouska, Německa, Polska či Ruska – dostat tam ostrou čepel byl ale problém. Pár kusů je i v USA nebo Francii. Pravidelně

Česká variace Ajova na legendární americký nůž do divočiny jménem Marble's Ideal

Aktuální vlajková loď: nůž s názvem Voják, který mistr stále ladí

navštěvuji také výstavy v Příbrami, Hradci a Praze, která je teď ale „u ledu“. Většina lidí mě najde díky šeptané reklamě, protože na internetu jsem od roku 2010 a lidé vidí moje útočáky třeba v rukou reenactorů, kteří je nosí na bojové ukázky.

Když člověk najde poškozenou kudlu po pradědovi, může napsat ohledně renovace?

Ano, dělám to také, ale dotyčného varuji, že mechanickým zásahem klesá historická cena takového veterána. Rezavou „lišku“ odstraním, ale třeba hloubkovou korozi radím jen mírně konzervovat, protože s odbroušeným materiálem mizí duch zbraně. Pokud by na tom někdo trval, dá se opravit ledacos, ale raději nechávám věci její příběh a k tomu patří i zubaté ostří. V minulosti jsem třeba patinoval nové střenky a vše smontoval tak, aby je v budoucnu mohl majitel snadno odstranit.

MAKAT NA SVÉM SNU

Kolik nožů musí našinec vyrobit, aby se ostrým řemeslem dokázal jakž takž uživit?

Není to o počtech, ale o tom, jak se kdo dokáže prodat. Čili marketing, který mě nebaví, ale dělat ho musím. Nože mě sice uživí, ale na zbohatnutí to není. Pokud chcete počty, pak třeba replik rakousko-uherských M1917 jsem od roku 2018 vyrobil 260 kusů a VO7 kolem 350. Někdy dělám dva složité kousky měsíčně, jindy to může být třeba deset jednoduchých replik.

Jaké máš plány do budoucna?

Hodlám precizně doladit tesáky – a pak je tu pověstný seznam vizí, který zabírá

čtyři strany. Láká mě třeba legendární německý gravitační nůž pro Luftwaffe, ještě mohutnější bowie nože či celkově volná tvorba. Člověk se vyspí, popadne kus oceli a vykove ji podle aktuální inspirace. Pak tomu dá dalších 14 dnů, kdy nebude muset řešit jiné zakázky. Hodně se mi líbí rovněž nože z doby osidlování Severní Ameriky, které sloužily k boji o přežití. Hodlám se pustit také do rytých či leptaných zbraní – dosud používám hlavně gravírování laserem, který je rychlý, přesný a levný, ale postrádá ducha a noblesu. Ručně rytý monogram vyjde minimálně na 1 000–1 500 Kč, ovšem složitější ornamenty stoupají do mnoha tisíců. Zkrátka drahá paráda, navíc omezená vysokou tvrdostí ocele. Kalení na 59–60 stupňů dle Rockwella je už pro ruční práci fakt hodně, jenže u dnešních nožů je takhle hodnota běžná.

Můžeme se těšit i na speciály pro přežití?

Hodlám rozvíjet britské survival modely pro piloty, známé jako M.O.D. knife. Jejich současná produkce mi přišla hodně odfláknutá – mnohem lépe zpracovaná je předchozí varianta „záchrannáře“ British Type D Survival Knife, vyráběného od 50. let. Vloni na jaře jsem představil také první a druhou generaci legendární dýky Fairbairn Sykes, která existovala ve třech verzích. Teď pracuji na nejmladší variantě nože, která měla rukojeť z lité mosazi – než ji ale vypustím na trh, zabeře to ještě pár měsíců vývoje.

Zmiňme také různá překvapení a úspěchy – jaké potkaly tebe?

Tipoval jsem, že zákazníci nadchnou třeba americké lovecké modely – já je miluji, ale v Česku se zatím moc neprodávají. Problém je také sehnat šikovně

kolegy, třeba ohledně zmíněného rytí. A dále: zřídit si v Česku zbrojní licenci je běh na dlouhou trať, ale já ji potřebuji. V minulosti jsem se totiž chtěl věnovat puškařině, ale nakonec mi zůstaly nože, takže flinty prozatím čekají.

Co ty a prepperství?

Jeden starý kovář mi kdysi říkal, že prostí lidé měli pořekadlo: „Když si někdo neví rady, jde za kovářem!“ Za prepera bych se sice neoznačil, ale v životě dost sázím na soběstačnost a nezávislost na energiích. Myslím, že v lese bych přežil poměrně dlouho. A kdyby se „pokazila“ civilizace? V dílně si opravíte ledasco, a pokud na to máte dokumentaci a ruce, můžete se pustit do výroby jednodušších dílů ke všemu možnému. ■

Damaškový bushcraftácký nůž se stabilizovaným dřevem